

Leder

Forlag på kanten

Til dette andet nummer af vores tidsskrift Lucius har vi valgt temaet "Forlag på kanten".

Vores valg af emnet skyldes primært en nysgerrighed efter at vide, hvordan andre små forlag gebærder sig i en tid, hvor bogmarkedet og bogbranchen er i opbrud. Rygtet siger, at interessen for bogen er i aftagende, men der er aldrig udkommet flere bøger. Gyldendals nedlæggelse af Merete Ries' gamle og højtprofilerede forlag Rosinante og den samtidige introduktion af det nye Bonnier-forlag Gutkind. Den tydelige splittelse mellem store forlag med betydelige faste omkostninger og en underskov af fremvoksende mikroforlag uden store faste omkostninger og bemanded af gratis- eller næsten gratis arbejdende redaktører. På bogmarkedet er der en lignende opsplitning mellem et mainstreammarked og et nichemarked. Det er den samme tendens, når det drejer sig om aviser og boghandlere, og tendensen bunder vel dybest set i noget sociologisk. Den gamle fælles litterære offentlighed, som man havde tilbage i industrisamfundet er erstattet af konkurrerende og i varierende grad dominante offentligheder. I en sådan virkelighed er opkomsten af mikroforlag og nicheboghandlere logisk, og man ser den også i udlandet, da Danmark jo blot er ét blandt andre vestlige samfund. Vurderet på denne måde, er der intet, der tyder på bogens undergang.

Mikroforlagenes motivation er givetvis ikke økonomisk, men netop passionen for litteratur. Mennesker i vores tid løber hurtigere og hurtigere og har ofte hverken ro eller tid til at læse, og i moderne hjem skal man lede længe efter bogreoler. De elektroniske medier bidrager til hurtigheden med påfølgende koncentrationsvanskeligheder, og læsning af god litteratur kræver oftest såvel ro som koncentration.

På trods af disse tendenser dukker det ene lille con amore-forlag op efter det andet, hver især med en utrolig kreativitet og et øje for at udvikle deres helt specifikke brand. Man graver oversete eller glemte, talentfulde forfattere frem, man udgiver litteratur, der går udenom mainstream-værker og bestsellers, man ønsker at fremme kvalitet og originalitet, det skæve og aparte. Mikroforlaget Palomar ramte endda i plet med udgivelsen af den hviderussiske Svetlana Aleksijevitj, der fik nobelprisen i 2015. Der må alligevel være en længsel efter fordybelse og nysgerrighed efter at kende den uendelige strøm af fantasier og tanker, som den menneskelige bevidsthed og underbevidsthed er i stand til at skabe.

Der er næppe grund til at tro, at der er omfattende interesse modsætninger mellem de store forlag og mikroforlagene. Snarere tværtimod. Bogen er oppe imod en konkurrence fra magtfulde substituerende elektroniske produkter som streamingplatformen Netflix og andre, Facebook, Youtube etc. Hvis mikroforlagene kan være med til at øge interessen for bogen, så kan det kun være i de store forlags interesse.

I de fire år vi selv har eksisteret kan vi konkludere, at arbejdet som mikroforlæggere er både spændende og udbytterigt, men til tider også udfordrende, når man, som vi, kun er to personer om arbejdet. Det mest positive ved forlæggerarbejdet, synes vi selv, er at arbejde professionelt med litteraturen og finde frem til gode velskrevne værker, som også rummer en god historie, refleksion og originalitet. For os har samarbejdet med de forfattere, vi har udgivet, også været meget udbytterigt. Udfordringen har især været markedsføringen og alt det praktiske arbejde, der følger med udgivelserne. Vi har deltaget i flere bogfestivaler af hvilke Lille Bogdag vel er en af de helt centrale for de små forlag. Det har været sjovt og inspirerende at få en snak med andre forlæggere, men det kan være træls, som jyderne siger, at stå med alle sine perler af udgivelser uden at få solgt så mange af dem. Men det er udfordringerne, man lærer noget af.

Vi siger tak til alle de forlæggere og anmeldere, der har givet deres bidrag til dette nummer af Lucius. Jeres bidrag bekræfter, at den smalle litteratur er værd at kæmpe for. Af pladshensyn har vi ikke haft mulighed for at omtale alle mikroforlag, men heri ligger der ikke en vurdering.

Redaktionen

Næste nummers tema: Rejsen i litteraturen

Lucius' redaktion: Viveca Tallgren og Sten Jacobsen, forlaget Apuleius' Æsel.

Skribenter: Cecilia Banfi, Jan-Ivar Lindén, Liv Camilla Skjødt, Sofie Vestergaard Jørgensen, Therese Helga Emborg, Guillermo Camacho, Jørgen og Grete Gylling, Ole Skov Thomassen, Wilma Lie, Anne Elisabeth Klint, Helge Krarup, Viveca Tallgren og Sten Jacobsen.

Forsidelogo: Jorge Nigro.

Tegningen på side 30: Cecilia Banfi.

Omslag: Larsen Lab

Tryk: Books on Demand GmbH, Norderstedt, Tyskland

ISSN: 2596-9269 ISBN: 978-87-93578-18-0

Pris: 100 kr.

Forlaget Apuleius' Æsels kontaktoplysninger:

Adresse: Henrik Steffens Vej 4, 1. Tv. 1866, Frederiksberg C.

Hjemmeside: apuleius.dk. e-mailadresse: mail@apuleius.dk. Tlf.: 35350358.

Indholdsfortegnelse

Forlag på kanten.....	1
Manifest, mezza voce.....	4
Ordkunstneren fra Buenos Aires er evig aktuel, men stadig en velbevaret hemmelighed i Danmark	6
Sidste Århundrede.....	9
Opdag Latinamerika gennem litteraturen	12
Brændpunkt	15
Hånden på bogen	
- at arbejde med og for litteraturen	18
Med appetit på litteratur – et dyk ned i Italiens frodige forlagslandskab.....	20
Små forlag i Spanien	24
Små forlag i Finland (Svenskfinland)	27
Eithe.....	28
Javier Cercas: Bedrageren	31
Aldrig glemme historien	35
Annie Ernaux – en af Frankrigs store litterære stemmer.....	37
Familietragedie som krimi.....	39
En afrikansk pendant til Tom Kristensens "Hærværk"	41

Manifest, mezza voce

Af Sofie Vestergaard Jørgensen, Forlaget Etcetera

De kan noget i Frankrig. Noget med ord. Man mærker det, så snart man åbner en bog og ser sætningerne sno sig over siderne. Det er, som om der aldrig er et ord for meget. 110 sider kan det fylde. Eller 176. Franskmændene er glade for korte romaner.

Og så kan de noget med litteratur. Man opdager det, når man åbner en roman og fornemmer, hvordan referencerne til tidligere tiders forfattere ligger som en grundklang i det, man læser. Man behøver ikke nødvendigvis at forstå det helt og fuldt. Det er mere en fornemmelse af, at den litterære arv er stærk. Og det er forståeligt nok, at man som fransk samtidsforfatter føler en vis respekt over for det, man står på skuldrene af: Rousseau. Voltaire. Camus og Sartre. Annie Ernaux.

Færre herhjemme kender til de helt nye forfattere, for ikke mange af dem kan læses på dansk endnu. Og det er en skam, for samtidslitteraturen er fuld af fascinerende forfatterstemmer. De skriver om den tid, vi lever i, og de giver et indblik i, hvad det vil sige at være fransk, og menneske i verden. Og de gør det med den helt særlige fornemmelse for sproget.

&c.

Det kan være rå, direkte og hyperrealistisk som hos Édouard Louis, når han i *Voldens historie* skriver selvbiografisk om en voldtægt og trækker tråde tilbage til sin opvækst i et Udkantsfrankrig på overførselsindkomst.

Det kan være intimt og observerende, som når Sylvie Bocqui i *En sæson* lader sin hovedperson – en oldfrueassistent på et fornemt hotel ved den sydfranske riviera – gå usynligt, næsten udvisket gennem hotelværelserne og stjæle sig til små pift af gæsternes parfumer.

Det kan være eventyrligt, sprudlende og melankolsk-humoristisk som hos Véronique Ovaldé, når hun i *Fugleliv* lader rigmandsfruen Vida forelske sig i en ensom politibetjent i et farvestrålende, frit opdigtet Latinamerika.

Det kan være underspillet gruopvækkende, som når Hubert Mingarelli i *Fire soldater* lader fire unge russiske mænd spille kort ved bredden af en sø, mens de venter på at blive sendt til den næste front; eller som når Antoine Choplin i *Efter mørkets frembrud* sender sin hovedperson Gurij ind i det forbudte område omkring det ødelagte atomkraftværk Tjernobyl, hvor gamle venner endnu lever i de forladte landsbyer, og hvor træerne lyser radioaktivt mod nattehimlen.

Og endelig kan det være registrerende og sansemættet som hos Célia Houdart, der i sine bøger udforsker kunstens forskellige genrer, fra sangtimerne med den generte operasanger Gil de Andrade i *Med dæmpet stemme* – mezza voce – til billedhuggerens støvede værksted og marmorbruddene i *Carrara*.

Forfatterne her afspejler blot et lille udsnit af den franske litteraturscene, som den ser ud i disse år. Nogle af dem er allerede store navne i deres hjemland. Andre er unge og på vej frem. Og de er meget forskellige, romanerne, i deres stil og sprog. Men fælles for dem er, at de er skrevet, fordi der var noget på spil for forfatteren. Noget, der måtte siges. Ligesom der er noget på spil, når man som mikroforlag sætter sig for at udgive dem i dansk oversættelse for at børste støvet af det franske image. Fordi det er så utrolig vigtigt, at vi har adgang til andre dele af verdenslitteraturen end den engelsksprogede og den skandinaviske, der ellers dominerer inden for oversat litteratur herhjemme. Og fordi den franske litteratur med alle sine poetiske og litterære finesser fortjener at blive læst – for sprogets skyld, men også for at give en anden, mere nuanceret vinkel på verden.

Det er netop poesien i sproget, der gør det så utrolig fint at arbejde med oversættelsen af bøgerne. Og så utrolig vigtigt. Det kræver en dygtig oversætter med en særlig fornemmelse for nuancerne i begge sprog, og det kræver, at man lytter til hver en sætning og finder den tilsvarende klang på dansk. Til gengæld er det også en særlig tilfredsstillelse, når man rammer tonen rent.

Sproget og blikket på verden, som den ser ud i dag – det er det, de har til fælles, de ovennævnte forfattere. Og så har de det til fælles, at de på dansk er udkommet på Forlaget Etcetera. Et forlag, som i al ydmyghed er dedikeret til netop den franske romankunst.

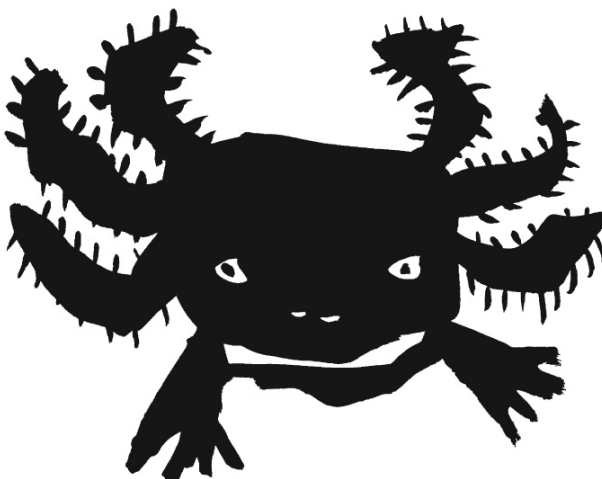
Ordkunstneren fra Buenos Aires er evig aktuel, men stadig en velbevaret hemmelighed i Danmark

Af Liv Camilla Skjødt, Forlaget Skjødt

"Enhver der ikke læser Julio Cortázar er fortabt. Ikke at læse ham er en alvorlig, usynlig sygdom, som med tiden kan få frygtelige følger. Det er ligesom en mand, der aldrig har smagt ferskner. Han bliver stille og roligt mere og mere trist, betydeligt blegere og vil lidt efter lidt tabe håret."

Pablo Neruda

Julio Cortázar (1914-1984) tilhører den absolutte elite af forfattere, som fik deres internationale gennembrud under den store opblomstring i latinamerikansk litteratur i 1960'erne og 70'erne og blandt andre tæller Jorge Luis Borges, Mario Vargas Llosa, Gabriel García Márquez og Carlos Fuentes. De gjorde sig hver især bemærket inden for magisk realisme og/eller fantastisk realisme. Julio Cortázar skrev inden for sidstnævnte genre, blandt andet inspireret af Edgar Allen Poe.

Mere end tredive år efter sin død pryder Cortázar stadig de fleste udstillingsvinduer hos boghandlerne i det læselystne Buenos Aires, for i den spansktalende verden har hans mastodontiske hovedværk *Hinkeleg* fra 1963 en status, der bedst kan sammenlignes med James Joyces *Ulysses'* status i den dansk-angelsaksiske kulturkreds. Men den argentinske forfatter har stadig mange læsere til gode i Danmark.

Der skulle gå mere end halvtreds år, før *Hinkeleg* i 2017 udkom på dansk i Rigmor Kappel Schmidts meget roste oversættelse, som blandt andet indbragte hende Dansk Oversætterforbunds Ærespris i 2018. At vi i Danmark skulle vente så længe, er til at forstå, for værket er over 700 siders litterær tour de force og et overflødhedshorn af sprogløstrende passager, poesi, absurditeter, jazz, videnskab og filosofi. En svær,

tidskrævende og dyr opgave, som con amore-forlaget Skjødt havde drømt om at løfte i mange år, og det lykkedes kun takket være generøs støtte fra blandt andre Statens Kunstfond og Kirsten Schottlænders Fond.

Hinkeleg er en postmoderne metaroman og kan læses på to måder. Enten lineært fremadskridende, hvor første del – "Fra den anden side" – tager os med til Paris, Slangeklubben og det turbulente kærlighedsforhold mellem Oliveira og Maga og anden del – "Fra denne side" – til Buenos Aires, hvor samme Oliveira genforenes med det umage vennepar Traveler og Talita og får arbejde først i et cirkus og siden på et sindssygehospital, men snart begynder at længes efter Maga. Eller man kan hinke sig igennem romanen ved hjælp af bogens tredje del – *Fra andre sider* (Undværlige kapitler) – hvorved supplerende bemærkninger, fragmentariske tanker og citater flettes ind i romanens to første dele.

"Bedre bliver det ikke." Søren Kasserbeer, Berlingske (om *Hinkeleg*)

Hinkeleg blev startskuddet til en ny Cortázar-æra i Danmark. For år tilbage udkom der novellesamlinger og essays spredt på forskellige danske forlag, men det er først nu, at en egentlig ambition om at folde hans omfattende forfatterskab ud forfølges; som en opfølgning til *Hinkeleg* og forfatterskabet på dansk udgav Skjødt i 2018 *Autonauterne på kosmostradaen* – eller *En atemporal rejse fra Paris til Marseille*, som han skrev sammen med sin sidste kone, den canadiske fotograf Carol Dunlop: Ud fra devisen *rejser skal være digte* sætter de forelskede 'autonauter' (Julio og Carol) sig en varm forårsdag i 1982 for at gennemføre en 33 dage lang rejse ad 'kosmostradaen' fra Paris til Marseille i dragen Fafner – et langsommeligt rødt folkevognsrugbrød – med hver en skrivemaskine. Og motorvejen mod syd og dens 65 rastepladser forvandles umærkeligt fra grå asfalt til klingende poesi gennem finurlige cortázarske og dunlopske betragtninger over stort og småt. I bogen dokumenteret ved hjælp af dagbogsoptegnelser, brevvekslinger, skitser over ruten og ikke mindst fri fantasi.

"... en underholdende og nærværende rejsedagbog om at finde skønheden og oplevelserne i det ringeagtede og upåagtede ikkested, som rastepladserne regnes for." Henriette Bacher Lind, Jyllands-Posten (om *Autonauterne på kosmostradaen*)

Og endnu en udgivelse blev føjet til det danske Cortázar-bibliotek i forbindelse med åbningen af den nye Cityring i København i september 2019, nemlig antologien "Metro", der består af et essay og tre noveller om metroen i Buenos Aires og Paris, som Julio Cortázar gennem et helt liv var dybt fascineret af. Det begyndte allerede, da han som 8-9-årig jævnligt tog med sin bedstemor fra forstaden Banfield ind til Buenos Aires for at aflægge visit hos nogle venner. For dernede, i underverdenen, er alting anderledes. Lugtene, lydene og det matte, døde lys – et fastfrosset, moderne helvede. En sort handske på en metalstang, der

umærkeligt sniger sig ind på en brun handske. Et møde i en rude mellem to spejlbilleder. En passagerkontrol, der afslører, at der ved dagens slutning er gået flere mennesker ned i metroen, end der er kommet op igen; og en mand, der sætter sig for at opklare mysteriet ...

"... en charmerende lille sag." K's Bognoter

Og flere Cortázar-udgivelser er undervejs i 2020.

SLANGEKLUBBEN

I november 2018 tog fire dedikerede aficionados affære og stiftede SLANGEKLUBBEN – som muligvis er det eneste Julio Cortázar-selskab i verden. Oversætter Ane-Grethe Østergaard, professor Martin Zerlang, professor Jørn Boisen og forlægger Liv Camilla Skjødt har opkaldt selskabet efter Slangeklubben (el club de serpiente) i *Hinkeleg*, som Oliveira jævnligt frekventerer for at føre intellektuelle samtaler med vennerne.

Formålet med selskabet er at udbrede kendskabet til den argentinske forfatter i Danmark gennem foredrag, oplæsninger og en masse andre aktiviteter.

Slangeklubben er for alle, både dem der har snuset lidt til forfatterskabet og fået mod på mere, og for nørderne, som er håbløst fascinerede af selv den flygtigste reference til Julio Cortázar.

Indmeldelse sker ved at sende en mail til: camillaskjoedt@gmail.com. Det blev vedtaget på generalforsamlingen i november 2019, at medlemskab fortsat og frem til næste generalforsamling i november 2020 er gratis.

Efter indmeldelse vil man automatisk modtage information om arrangementer mv. på mail. Man kan til enhver tid melde sig ud af selskabet igen ved at sende en mail til samme adresse. Foreningen har desuden sin egen Facebook-side, hvor arrangementer mv. offentliggøres: SLANGEKLUBBEN – det danske Julio Cortázar-selskab.

Sidste Århundrede

Artikel om forlaget Sidste Århundrede baseret på interview med
Mads Peder Lau Pedersen

Af Sten Jacobsen

Kan drømme have forudsigelseskraft, kan fantasien? Jeg ser for mig en bebrillet ung mand, som vi kan kalde Sebastian. Han er en del af den usynlige litterære undergrund, som stadig findes, selvom der udgives så meget. Han har forlæst sig på Gabriella Wittkops *Eksemplariske bortgange*. Ham vender jeg tilbage til.

Eksemplariske bortgange er en novellesamling på fem noveller, der udkom i sidste århundredes sidste årti, og den er som dens franske forfatterinde Gabrielle Wittkop helt igennem usamtidig, hvilket sammen med forfatterindens selvmord i 2002 kvalificerer den til at indgå i forlaget Sidste Århundredes markante udgivelsesprofil. Fire af novellerne er fiktive behandlinger af registrerede begivenheder med dødelig udgang. Med et sprog fuld af skønhed og genfortryllelse af den verden, der omgiver os, fortælles en makaber historie, som neden under det hypnotiske sprog fylder læseren med en gru, der forstærkes af fortællingens overordentlige skønhed. Iflg. efterordet var Gabrielle Wittkop draget af "den såkaldt dekadente *romantisme noir* fra de to foregående århundreder". Og romantisme, som var på mode i midten af 1800-tallet, dengang troen på den romantiske bestræbelse begyndte at krakelere, er da også et af de gennemgående træk i forlagets udgivelsesprofil. Romantismen opleves i dag som en slags modernisme fra dengang, hvor verden både var materiel og åndelig, hvor Gud svævede over vandene og denne verden også var befolket af engle og spøgelser, varulve og dobbeltgængere. Det var en tid, hvor parapsykologiske fænomener, som forudsigelsesdrømme og skjulte mentale budskaber på tværs af lange afstande var noget, der fandtes. Denne romantismefascination kommer også til udtryk i den groteskeserie, som Sidste Århundrede har udsendt sammen med forlaget Escho med bl.a. salmedigteren B.S. Ingemanns gotiske historier i samlingen *Ånvederdenens dårekiste* og genudgivelsen af nogle af Astrid Ehrencron-Kiddes noveller i samlingen: *Det sukker så tungt udi skoven*. Ehrencron-Kiddes historier er godt nok skrevet i 1900-tallet første halvdel, men handlingerne foregår også i midten af 1800-tallet og det smukke sprog virker symbolistisk med sin besjæling af naturretummet.

Forlaget Sidste århundrede blev udtænkt i 2014, da de tre forlæggere Mads Peder Lau Pedersen, Lasse Skjold Bertelsen og Steffen Skaarup fandt sammen om ideen. De kendte hinanden fra det litteraturvidenskabelige studium og fra det musikalske undergrundsmiljø. Forlagets første udgivelse kom i 2015 med Unica Zürns lettere farlige kortroman *Mørkt forår*.

Den handler om en præpubertær piges seksuelle fantasier og sværmeriske længsler i normalitetens gråzoneegne, og den signalerede fra starten, at her var et forlag, der var på kanten af den gængse litterære scene. Det blev yderligere slået fast året efter med udgivelsen af den næsten glemte tjekkiske forfatter Herman Ungars roman *De lemlæstede* og det næstfølgende år af den glemte og marginale danske forfatter Louis Levys *Menneskeløget Kzradock, den våfriske Methusalem* (den første i groteskeserien) fra 1900-tallets første årti samt med Marcel Schwobs symbolistiske *Monelles bog*.

Disse bøger har tydeligvis alle en forkærlighed for det psykisk udgrænsede. Og det er da også forlagets fokusområde.

På forlagets hjemmesider står der: "Forlaget Sidste Århundrede er stiftet med det formål at udgive oversat litteratur i dansk oversættelse. Vi interesserer os især for det excentriske, det monomane, det ekspressionistiske og det groteske." Og som Mads Peder Lau Pedersen engang med en spids bemærkning har tilføjet: "Vi udgiver kun døde forfattere."

Mads Peder Lau Pedersen udtaler selv, at forlagets bøger er "tilstandslitteratur", altså beskæftiger sig med "psykologiske grænsetilfælde". "Perspektivet skal være anderledes end mainstreamperspektivet," siger han. "Bøgerne lægger vægt på det groteske, monomanien, det overdrevne, det ensidige, raseriet." Mads Lau mener, at disse ofte meget ekstreme grænsetilstande er udtryk for noget almenmenneskeligt, da vi alle har en lille rem af huden. Bøgerne skal være "interessante," og netop i romantismen, betød det interessante, det, der lå uden for normen. I bogen *Mikrofest* skriver forlaget: "Vi har en forkærlighed for bøger, hvis indhold kredser om det skamfulde, morbide, melankolske, monoman eller ekspressionistiske. Man må gerne blive anfægtet, få det dårligt eller føle skam, når man læser en bog fra Sidste Århundrede." Og disse anfægtelige bøger er der en del af. I den anden bog af Wittkop *Nekrofilen*, som det er svært at læse uden at få kvalmefornemmelser, følger man en nekrofil, der helt bogstaveligt graver lig op på kirkegårde og har omgang med dem. Skal man væmmes, eller er der tale om en grotesk komik? Mange må standse læsningen efter et par sider. I Gregor von Rezzoris *En antisemits erindringer* ser man med en antisemits øjne den central- og østeuropæiske virkelighed efter 1. Verdenskrig. I Ungers *Klassen* er det læreren med rablende paranoia, der portrætteres. Men som Mads Lau hævder: "Al afvigelse er i mine øjne en gradsforskel fra helt normale og almindelige tanker og idéer." Og det er jo så åbent for diskussion.

Forlagets projekt er at søge i "historiens mødding" efter perler af bøger som er glemt, fordi de har ligget uden for den generelt accepterede kanon, og dette "litterært arkæologiske" arbejde efter glemte mesterværker foretages i sparring med Anders Jørgen Mogensen og Andreas Bylov Jensen fra forlaget Escho. Fascination af skjulte værker gravet frem fra glemslen har en kraft i sig selv. Men de genfundne og nyslebne værker skal være finlitteratur, for finlitteratur er en del af forlagets brand, og det kommer til udtryk i bøgernes

udseende. Det lille format foretrækkes, omslaget skal være ikke-kascheret og med et markant og ofte rimelig abstrakt billede. De små bøger adskiller sig og kan tale til både det intellektuelle, visuelle og taktile.

Sidste århundrede er mikroforlagenes mest markante brand. Måske uden helt at være sig det bevidst, af ren og skær instinkt, og fordi det er det, som fascinerer, er det lykkedes de tre forlæggere i den grad at overholde brandingeksperten Jesper Kundes ideer om branding og Corporate Religion. På den moderne markedsplads, hvor udråbenes mængde er så omfattende, må man for at trænge igennem kommunikationstågen være helt præcis og målrettet og alene henvende sig til sin niche. Og det gør Sidste Århundrede i den grad. Brandingtankegangen kræver, at man støder dem bort, som ikke er til det produkt, man sælger. Og hvis man er til krimier, feel good bøger, generationsromaner, og anden mainstream, eller man har det svært med moralske gråzoneområder, så er det ikke lige Sidste Århundredes bøger, man skal holde øje med. Omvendt må dem, der er lige netop sådan indrettet, nødvendigvis have dette forlags sidste udgivelser. Sidste Århundrede rammer sit markedssegment rent.

Og hvad nu med fantasifiguren Sebastian? Han er fra 1992 og altså 27 år, og han har alle forlagets udgivelser. Han har det med at luske rundt i kvarteret, hvor det beundrede forlag holder til. Han cirkler hvileløst rundt om det magiske centrum med sin manuskriptpakke med grotesker under armen. Og en dag, da han er træt af bare at drømme, skrider han til handling, og med misundelsens gift svidende i sit sind tænker han på alle de andre 27-årige døde kunstnere, Jim Morrison, Jimi Hendrix, Janis Joplin, Kurt Cobain, Michael Strunge, og uden for den stumme dør trækker han sin pistol, en smuk Browning 380, som han i fantasiens drømmespind ad uigennemtrængelige netværk har anskaffet sig, og som man knipser en finger, skyder han sig en kugle for panden. Nu har han opfyldt den sidste forhindring for at blive antaget på forlaget Sidste Århundrede: Ikke alene er han en grotesk forfatter fra sidste århundrede, han er også død, blevet borte i det evige mørke.

Men hvem har brug for en forfatter, som ikke har været død og glemt i lange tider? Kun mirakler tæller for dette forlag. Et værk, som har været fordømt til evig glemsel, og som dukker op af møddingens uhumskheder, opdaget af Sidste Århundredes højliterære litteraturarkæologer og udgivet som en slebet safir.

Intet mindre.

Et forlag skal jo tage vare på sit brand.

Opdag Latinamerika gennem litteraturen

Af Guillermo Camacho, Forlaget Aurora Boreal

Jeg havde ikke forestillet mig, at vi ville få et forlag, der oversætter bøger fra spansk til dansk. Min oprindelige vision var at oprette et forlag til udgivelse af bøger skrevet på spansk, som skulle cirkulere på det spanske marked.

Papirudgaven af Aurora Boreals¹ tidsskrift på spansk, som er udkommet uafbrudt siden år 2007, og som cirkulerer primært på universiteter, biblioteker og i et forfatternetværk, opstod som en del af strategien: for at kunne oprette et forlag, må man først have læsere. For at hverve fremtidige bogkøbere var et litteraturtidsskrift en oplagt idé. Men det stod klart fra begyndelsen, at den digitale platform på spansk www.auroraboreal.net, som opstod i 2008, var den mest logiske vej, ikke blot på grund af den høje pris på en papirudgave af tidsskriftet, men også for at skabe en effektiv distribution på verdensplan.

På et eller andet tidspunkt skrev jeg på et stykke papir, hvor jeg foregav at lave et kort over Aurora Boreals vision om, at når vi har opnået 3000 registrerede medlemmer på den digitale platforms database, skulle vi begynde at producere digitale bøger, og når vi kom op på 5000 registrerede medlemmer, skulle vi begynde at producere papirbøger. I 2013

kom vi op på de 3000 registrerede medlemmer og lancerede platformen www.gourmetboreal.com, som i dag har en samling på over 50 digitale bøger på spansk, og i 2015 kom vi op på 5000 medlemmer og gik i gang med papirbøgerne på spansk. Vi indviede samlingen af papirbøger på spansk med en genudgivelse af *Anunciaciones* (Bebudelser) af den uruguayanske forfatter Martha Canfield og *Cabeza de lobo para un pasavante* (Ulvehoved for en søfarende) af spanieren Jorge Urrutia. Poesien, der er en vanskelig genre at sælge, har en vigtig plads i vores spanske afdeling *Gourmet Boreal*, men vi regner også med noveller, romaner, kortprosa, essay og foto.

Mod slutningen af 2015 fandt jeg ud af, at det danske Undervisningsministerium ville implementere en ny undervisningspolitik, som ville indebære en drastisk reduktion af

¹ Aurora Boreal = nordlys

undervisningen i spansk på gymnasiet. Jeg tænkte, at hvis gymnasieelever overhovedet ikke har stiftet bekendtskab med det spanske sprog, vil muligheden for at studere spansk på universitetet generelt være ringe. En følge af dette ville være, at de i løbet af 15 til 20 år lukkede spanskstudiet på de danske universiteter på grund af mangel på elever. Jeg tog ikke helt fejl, for kort tid efter meddelte studiet i spansk på Syddansk Universitet med sine 3 linjer i spanskstudiet – handelssprog, den humanistiske og den erhvervssproglige linje – at studiet ville lukke med den sidste årgang, der begyndte i 2017, og at de ville slutte i 2022.

Da jeg første gang kom til Danmark for at besøge mine fremtidige svigerforældre i begyndelsen af 1980'erne, opdagede jeg, at danskerne var optaget af den velkendte latinamerikanske *boom* med forfattere som García Márquez, Vargas Llosa, Fuentes m.fl. Jeg bemærkede også, at forfattere som Isabel Allende solgte rigtig godt. Dengang var der i Danmark en stor interesse for Latinamerika med dets bjerge og strande, dets forskelligartede gastronomi og de første mexicanske restauranter så dagens lys i Danmark, dets musik med indianere fra Peru og Ecuador, der spillede på deres quena-fløjter og strengeinstrumenter, og cubanske instruktører begyndte at undervise i salsa. Oven i købet både oversatte og læste man disse berømte *boom*-forfattere.

Men i begyndelsen af 90'erne begyndte dette panorama at skifte i Danmark, og lige siden har intensiteten i oversættelsen af latinamerikanske forfattere til dansk været for nedadgående. Måske er oversætterne efterhånden gået på pension eller gået bort, som en forlægger fra et af de store forlag fortalte mig. *Vi har ikke længere personale, der læser spansk, på forlaget*, fortalte forlæggeren bekymret på en bogmesse. Måske er det kommercielle pres på forlagene for stort, og måske vil man derfor ikke risikere for meget i en tid, hvor bogsalget er svært. En kvalitativ undersøgelse, som jeg realiserede for et par år siden, antydede at Roberto Bolaño var den sidste af de store latinamerikanske forfattere, man havde læst i Danmark. Men det er også rigtigt, at det berømte *boom* af latinamerikanske forfattere opnåede et højdepunkt for et halvt århundrede siden. Disse dinosaurer overskyggede, og med rette, en hel forfattergeneration i Latinamerika, som ikke brillerede, fordi deres romaner skulle opfylde kravene til *den magiske realisme* for at komme i betragtning hos en forlægger, eller fordi en litteraturens Leonel Messi og Cristiano Ronaldo den gang gav mål.

Til alt dette skal føjes, at den danske forlæggerbranche har gennemgået en drastisk forandring i de sidste 30 år, hvor de store forlag købte de mindre, men høje personaleomkostninger, oversætterhonorar, udgivelses- og produktionsomkostninger i alt højere grad har præget forlagsindustrien. Den ser sig ikke blot truet af omkostninger, men også af konkurrencen fra nye læsevaner og sociale medier eller den nye måde at downloade film via Netflix eller HBO, der utvivlsomt er en fare for potentialet for læste og trykte bøger.

Og at sælge bøger forvandles til en forretning mere, hvor kapitalejeren forventer et udbytte af sin investering i lighed med enhver anden forretning.

Jeg opfandt min egen teori for at forklare fænomenet den manglende interesse for Latinamerika, men den barske sandhed er, at Latinamerika ophørte med at være eksotisk for danskerne. I dag er der nødt til at ske et jordskælv i Mexico eller en ulykke i et eller andet latinamerikansk land for at det skal vises i 26 sekunder i dansk fjernsyn. Med Berlinmurens fald skete der i Danmark et radikalt skift i udenrigspolitikken ved at man lukkede diplomatiske forbindelser i Latinamerika og åbnede op i de østeuropæiske lande, og med disse ændringer kom der også forretninger og nye litterære stemmer. Men landet fik også nye emigranter, ikke blot chilenerne, men også iranere, irakere, tamiler, bosniere, vietnamesere, kosovoalbaniere, somalier, palæstinensere fra Libanon, afghanere og syrere for nu at nævne de vigtigste.

Parallelt konsoliderede de nordeuropæiske lande sig med deres krimiserier i tv på verdensplan, og i de sidste tredive år er der opstået en flok drejebogsforfattere og forfattere til romaner i genren Scandinavian Noir, der har båret frugt rent økonomisk, men som også har opdraget en hel generation af læsere af denne genre.

Alle disse elementer fik mig til i 2016 at genoverveje og acceptere udfordringen med at løbe en risiko som forlægger og udgive de nye spanskamerikanske forfattere på dansk, disse stemmer, som intet har at gøre med *boomt*, men som er forfatterne i det aktuelle Latinamerika med deres succeser og vildfarelser. Det er ikke nogen let opgave, fordi det er nødvendigt at starte fra scratch. I skrivende stund kan jeg stolt sige, at i de næsten tre år mit forlag har eksisteret, har vi oversat og præsenteret 23 titler i Danmark af forfattere fra Colombia, Chile, Peru og Spanien. Og vi har et nyt forfatterkuld med yderligere 15 titler til vores kampagne for 2020 med forfattere fra Mexico, Argentina, Honduras, Venezuela, Colombia, Chile, Portugal og Angola, fordi vi gerne vil tage den risiko, det er at yde et bidrag for de danske læsere. Vi vil gerne give dem muligheden for at finde nye stemmer og udforske en kvalitetslitteratur, som kan gøre Danmark større og åbne horisonten for dets læsere og for visioner andre steder i verden. Jeg må tilstå, at opgaven ingenlunde er let, men tilfredsstillelsen med denne passion kompenserer fuldt ud denne indsats. Til sidst vil jeg kun ønske velkommen til at opdage Latinamerika gennem litteraturen.

Brændpunkt

Af Jørgen og Grete Gylling

I 2016 startede vi Forlaget Brændpunkt, fordi vi synes, verden bliver et meget mere interessant sted at være, når alle de spændende, originale, rørende og morsomme historier, af både ukendte og etablerede forfattere, bliver udgivet. Litteraturen skal for os at se afspejle den kultur, den er en del af, og det gør den bedst, når den er bredt repræsenteret.

Vi er et tvillingepar med mange meget forskellige arbejdsrelaterede erfaringer, men vi har altid haft fælles projekter. Brændpunkt er vores første hovedbeskæftigelse sammen, og det er det sjoveste arbejde, vi nogensinde har haft.

Vi er et familieforetagende, og vores dygtige og kreative voksne børn er ofte med i arbejdet på Brændpunkt, som brandere og som redaktører. Vi har desuden to dygtige freelancerredaktører tilknyttet Brændpunkt, Birgitte Vestergaard Andersen og Mau Lindow.

Vi betragter os selv som et nicheforlag med vokseværk og er medlem af Danske Forlag. For os at se kan den gode historie komme alle steder fra, og det der bl.a. gør

det spændende at vågne til endnu en dag på Forlaget Brændpunkt, er at læse de mange spændende og interessante historier, vi modtager i mailen hver eneste dag.

Siden Forlaget Brændpunkt startede i 2016, er det blevet til 60 titler og 20 mere er på vej i 2020.

Agathe

Brændpunkts absolut største succes er udgivelsen af *Agathe* af psykolog Anne Cathrine Bomann. I slutningen af 2016 modtog vi et kort gennemarbejdet manuskript om en psykiater, der tæller ned til sin pension. Det var kærlighed på første side, og vi var ikke i tvivl om, at vi gerne ville udgive *Agathe*, og heldigvis ville Anne Cathrine Bomann også gerne udkomme på Brændpunkt. Det møde blev begyndelsen til *Agathes* rejse ud i verden, hvor den nu er oversat til mere end 20 sprog og er udkommet i mere end 25 lande.

Agathe udkom i Danmark i foråret 2017. Den blev taget strålende imod på de danske biblioteker, og bogbloggerverdenen var stærkt begejstret for historien om psykiaterens patient *Agathe*, som allerede i den danske 1. udgave var blevet billedgjort i form af en lille forpjusket spurv på coveret udarbejdet af vores dygtige grafiker Søren Klok, som er en uvurderlig samarbejdspartner for os.

I midten af 2018 blev der indgået samarbejde med Grand Agency, som herefter har forestået udlandssalg af *Agathe*. Henover 2018 og 2019 er *Agathe* blevet en international bestseller, og den forpjuskede spurv er ikke længere så forpjusket, men den går igen på langt de fleste udlandsudgaver af bogen. Stor tak til Grand Agency for deres arbejde.

I april 2019 relancerede vi *Agathe* i en smuk 2. udgave med et særligt fokus på de danske boghandlere. Her har vi fået stor hjælp fra Jesper Kristiansen fra Index Retail.

Som lille forlag er det af meget stor vigtighed, når personer på den litterære scene rækker ud og hjælper med markedsføring, og vi vil også takke Bogmarkedet for deres meget fine dækning af Brændpunkts og *Agathes* historie.

***Agathe* vinder Scrivere per Amore 2019**

I oktober 2019 vandt Anne Cathrine Bomann og *Agathe* den prestigefyldte italienske pris *Scrivere per Amore*. Dette er en kæmpestor glæde og en anerkendelse af *Agathe*, Anne Cathrine Bomann og Brændpunkt, som vi er meget taknemmelige for.

Talentspejdere

Succeshistorien *Agathe* har gjort os meget opmærksomme på, at vi som forlag kan finde og styrke talent. Vi er altid obs på nye debuterende talenter, som vi indstiller til Bodil og Jørgen Munch-Christensens debutantpris og til Bogforums debutantpris. I år har vi indstillet Anne Zenons digtroman *Ikke noget at tale om* og *De søvnløses sol* af Eirik Gjerstad.

Børnebøger

I år har vi også indstillet vores første børnebog *Hva så spasser* af Anna-Marie Helfer til Skriverprisen, Undervisningsministeriets pris til forfattere, der skriver læsevenligt, som ligeledes uddeles på Bogforum. *Hva så spasser* er netop blevet godkendt som undervisningsmateriale på CFU, og *Asser*, som bliver mobbet både på grund af sit navn og sin psykisk syge mor, skal ud i folkeskolerne og lære børn om mobning.

Vi er blevet forelskede i børnebogsmarkedet, og 1. november udkommer *Anders i dråbernes land* af Mette Kappel. *Anders i dråbernes land* er en meget poetisk højtlysningsbog om skabelse, og bogen er smukt illustreret af illustratoren Kirsten Gjerding.

Til foråret udkommer Frank Christoffersens børnebog *Skrotferien*, en skøn historie om en cykelferie, der er noget ud over det sædvanlige. Frank Christoffersen er ikke blot forfatter men også illustratør på *Skrotferiens* cover.

Bogforum 2019

Da folkene bag Bogforum sidste år fik den utroligt gode ide at lave et fælles område for de små forlag, slog vi til. Og igen i år står vi sammen med alle disse skønne engagerede og begejstrede bogelskere fra de små forlag, som også udgør Lille Bogdag, et herligt forårsevent, vi også altid deltager på.

I år har vi to nye titler med udgivelsesdag på Bogforum. Det drejer sig om *Et satans arbejde* af A. Silvestri, en fandenivoldsk roman, som handler om flyttemanden Asger, der bliver hyret til at flytte en del af helvede til Hellerup.

Og desuden drejer det sig om *Den lille Frelser* af pseudonymet Martin Bartholdy, som dækker over den internationalt anerkendte og prisbelønnede forfatter Morten Brask. *Den lille Frelser* er en absurd komedie om en tid, hvor likes på SoMe er afgørende, og hvor mennesker, der intet kan, bliver verdensberømte. Romanen byder på et persongalleri med berømtheder fra Sylvester Stallone og Kim Kardashian til Nietzsche og Salman Rushdie.

Forfatterens identitet blev afsløret i en Podcast på Bogmarkedet i december 2019.

Hånden på bogen

- at arbejde med og for litteraturen

Af Therese Helga Emborg

Litteraturen spirer, og over hele landet opblomstrer mikroforlag fra den danske undergrund! Der er tale om små, uafhængige forlag med store holdninger til litteraturen; den opløftende og den tunge, den snorlige og den snørklede, den letsindige og den obskure. Der er tale om forlag, som tør eksperimentere, når det kommer til bogens tekstlige indhold og dens fysiske udtryk. Udgivelserne spænder smalt og bredt, og hvert forlag har sine egne specialiteter indenfor det litterære felt. Én af de fælles kvaliteter ved en lang række af mikroforlagene er lysten til at gå i dybden med bogproduktionens håndværksmæssige processer. Der ligger et enormt og detaljerigt arbejde i at fremstille den helhed, en bog udgør. Her står ordene som et væsentligt fundament. Og dernæst alt det, der giver teksten en fysisk og sanselig krop. Udvalgelse af papir, eksperimenter med skrifttyper og bogbindingen, afprøvning af illustrative udtryk, grafisk nørkleri med omslaget og overvejelser omkring trykmetoder.

Derfor har vi etableret BogGods — en litteraturmesse og et netværk for mikroforlag og boghåndværk. Her er der rum til at studere, afprøve og udvikle de praktiske og kreative processer omkring bogproduktion. Vi er klar over, at vores skarpe fokus på kvalitetspræget boghåndværk ikke er en afgørende faktor hos samtlige danske mikroforlag. Derfor favner vores koncept ikke alle. Til gengæld gør mangfoldigheden sig gældende på anden vis. BogGods er et netværk på tværs, der rækker udover forlagene og inkluderer de fagfolk, som alle gør et afgørende stykke arbejde i bogproduktionen; oversættere, grafiske designere, kalligrafer, illustratører, bogbindere m.fl.

BogGods giver de deltagende aktører mulighed for at nytænke deres kunstneriske virke og møde et publikum med interesse for stærk litteratur og kreative eksperimenter. Litteraturmessen fandt sted første gang juni 2018 og igen i juni 2019 på Godsbanen i forbindelse med LiteratureXchange, Aarhus Internationale Litteraturfestival. Her deltog 60 forskellige forlag, tidsskrifter, grafiske designere, illustratører og bogbindere fra hele landet, og mange veloplagte besøgende lagde vejen forbi. Det særlige ved BogGods er en insisteren på at involvere publikum i alt det, der foregår, inden bogen sættes i salg. Mellem forlagsstandene til litteraturmessen kan man derfor finde levende arbejdspladser, hvor fagfolk demonstrerer deres håndværk. Det er også muligt at deltage i workshops, hvor man f.eks. kan sy sin egen notesbog, prøve kræfter med kalligrafi og forsøge sig med håndlavet papir. Ved at integrere workshops og levende arbejdspladser mellem forlagsstandene

inviteres de besøgende til at se, føle og dufte de processer, der ligger til grund for forlagenes udgivelser.

Den årlige messe er den del af BogGods, hvor vi åbner litteraturen mod omverdenen. Med vores netværksaktiviteter vender vi blikket indad, og her er der plads til at sætte mikroforlagsbranchen under debat. Her mødes vi i et litterært og håndværksmæssigt krydsfelt. Her deler vi erfaringer, udveksler idéer og genererer ny viden. Indtil videre er det resulteret i to vellykkede netværkworkshops med håndbogbinder Lars Hedegaard og den grafiske designduo Studio jetzt-immer. Og i 2020 planlægger vi blandt andet at afholde et weekendseminar på Hald Hovedgaard. BogGods er altså under stadig udvikling, og vi er fortsat nysgerrige efter at finde nye aktører og undersøge anderledes afarter af boghåndværk.

Vi oplever, at lysten til samvirke imellem mikroforlagene og viljen til at få deres kvalitetslitteratur ud over rampen lever over hele landet. I sommer fejrede mikroforlagsmessen Lille Bogdag et herligt og velbesøgt femårs jubilæum, og i 2020 lanceres Mikrofest, en landsdækkende online portal med salg af litteratur fra en række små, uafhængige forlag. Spørgsmålet er så, hvordan fællesskaberne fortsat udvikles og udbygges? Hvor skal der tages fat? Og hvem skal involveres? Da vi i 2017 påbegyndte arbejdet med BogGods, var det ikke med tanke på bogens overlevelse. Det er vores klare holdning, at bogen lever i bedste velgående - især i kraft af de små, uafhængige forlag. Det handler snarere om en tro på og en oplevelse af, at de mindre forlag styrkes og udvikler sig gennem tværgående samarbejder. Det handler om at etablere et virkelystent netværk af og for dygtige fagfolk. Det handler i bund og grund om at arbejde med og for litteraturen.

Med appetit på litteratur – et dyk ned i Italiens frodige forlagslandskab

Af Cecilia Banfi

I en børnebog af Oliver Jeffers, som jeg holder meget af, begynder en lille dreng at spise bøger med glubende appetit. Han sluger i bogstavelig forstand alle de bøger, han kan komme i nærheden af og bliver klogere og klogere. Men som i de klassiske fortællinger går det galt, han når ikke at fordøje al den viden, som kommer ind i voldsomt store mængder og må dog, heldigvis uden for mange moralske pegefingre, erfare at litteratur, skal man smage rigtigt på.

I de mange år, jeg har opholdt mig i Italien, har jeg altid været dybt fascineret af italienernes appetit på at læse og ikke mindst deres evne til at dele deres begejstring for litteraturen. I det historiske centrum af den syditalienske storby Napoli er der et helt område, Port'Alba, hvor den ene boghandler efter den anden tidligt hver morgen stiller bøgerne frem på gaden. En særlig, magisk tidslomme, hvor man kan få lov at fordybe sig og virkelig smage på litteratur af enhver art. Man finder både brugte og nyere udgivelser, klassikere og antikke fund, det er et sandt skatkammer for bogelskere i alle aldre. Stemningen er helt speciel, og lugten af bøger blander sig med de nærliggende gadekøkkener, hvor der sælges pizza og friture. Man osrer og bevæger sig ind og ud af boghandlerne, som også er samlingspunkter, hvor mange spontant stopper op og diskuterer verdenssituationen, lokalt og globalt. I kvartererne omkring universiteterne er der ligeledes mange historiske boghandler, som bugner af bøger helt op til loftet og hvor kun boghandleren, som altid er utroligt vidende og gerne med en særpræget personlighed, kan finde frem til den bog, man søger, eller som det anbefales, at man læser. Men igennem de seneste år er de historiske boghandlere i centrum af Napoli kommet under hårdt pres. De mastodontiske indkøbscentre lokker med tilbud og stort opslåede kommercielle marketings tiltag, glitrende indpakningspapir og popmusik i højtalerne. Som man også mærker det herhjemme, har boghandlerne fået mærkbar konkurrence fra nethandlens slagtilbud, bestsellerlister, e-books og diverse streamingtjenester. De store forlag med de største økonomiske midler i bagagen må kæmpe om læserens gunst, og ved de store bogmesser præsenteres hovedforfatterne som filmstjerner, læseren pænt kan stå i kø for at få autograf hos.

Det italienske forlagslandskab er stort og vidstrakt ligesom støvlelandets egen morfologi med bjerge, bakker, landeveje, stier og baggårde. Der er naturligvis de store, historiske forlag som eksempelvis Mondadori, Rizzoli, Feltrinelli og Einaudi, der udgiver en bred vifte af litteratur inden for mange, forskelligartede genrer. Så er der andre, som har specialiseret sig mest i udgivelsen af skønlitteratur som Adelphi, Salani, Piemme og Fanucci. Og andre

igen, som særligt profilerer sig med udgivelsen af faglitteratur som Bollati Boringhieri, UTET og Laterza. Forlagene har hver deres egen historie og identitet, som er med til at dominere et hjørne af markedet og som naturligvis appellerer særligt til deres læserskare.

Men hvad gør de små forlag? Hvordan brænder man igennem i junglen af den ret så imponerende store mængde af udgivelser, som vælter frem? Hvad er motivationen bag de mindre italienske forlags virke og hvad kan de særligt, som adskiller sig fra resten? Det er værd at bemærke, at trods de førnævnte udfordringer og selvom vi lever i en såkaldt digitaliseret tidsalder, hvor ensretning og det massive udbud af reklamer dominerer, blomstrer det faktisk op med nye, mindre forlag i Italien, som altid har været inspirerende på det kulturelle område. Ligesom på vore breddegrader er aviserne i papirform truede af læserens tendens til at søge nyheder og informationer på nettet. I Italien ser man flere eksempler på, at journalister og skribenter fra dagbladene stifter nye litterære forlag med den målgruppe for øje, som stadig søger fordybelse og dybdegående artikler. Det ser man med forlag som norditalienske Solferino, der udspringer direkte af dagbladet Corriere della Sera. Solferino indikerer navnet på den adresse, hvor Corriere della Sera historisk set blev stiftet tilbage i 1904, et dagblad, som forfatterstemmer som Pier Paolo Pasolini, Dino Buzzati og Italo Calvino skrev for. Solferino udgiver bøger, både fag- og skønlitteratur, af høj kvalitet og for en forholdsvis bred målgruppe. De ser deres virke, som et undersøgende, dybdegravende arbejde, som blandt andet tilbyder læserne refleksioner over vores moderne tid og er altså blandt andet skrevet af journalister og skribenter fra pressen.

Et andet interessant forlag fra 2006, som har gjort sig bemærket både i kraft af indholdet, og på grund af udgivelsernes fine forsider, er Hacca. Forlaget Hacca udgiver særligt skønlitteratur og romaner, både af nutidige og afdøde forfattere. På listen over forfatternavne, finder man både mere kendte og hidtil ukendte forfatterstemmer, som enten forekommer at være blevet opdaget af forlaget, eller som bevidst vælger at udgive for et mindre forlag, der til gengæld er dygtigt til, med stor omhu, at pleje hele processen. En proces, man kan forestille sig, foregår mere maskinelt og med mange flere led og i et snørklet, mindre gennemskueligt bureaukrati på de større forlag. En af de interessante forfattere, som har valgt at udgive flere værker hos et mindre forlag, er forfatteren og digteren Renzo Paris, som var mangeårig ven af den kendte filminstruktør, forfatter og digter Pier Paolo Pasolini. Paris har i mange år gjort sig bemærket som stor kender af forfatteren Alberto Moravia og ikke mindst som oversætter af franske Apollinaire. I 2009 og 2011 udgiver Paris to spændende værker hos Hacca, henholdsvis *La vita personale* og *La banda Apollinaire*, hvor forfatteren på meget personlig og original vis går i digteren Apollinares fodspor og præsenterer læseren for et spændende persongalleri. Hos Hacca er der uden tvivl et stærkt visionært ønske om at udgive litteratur med et nyt og undersøgende blik på det 20. århundrede og på vores samtid. Hacca ønsker ikke at drukne i udgivelser, men at profilere sig i kraft af et eksklusivt udvalg af udgivelser i høj kvalitet og med omhu for detaljerne i hele processen, og også med dragende, enkle forsider.

I det syditalienske hinterland i omegnen af Caserta blev forlaget Spartaco stiftet tilbage i 1995 og godt 25 år efter formår det stadig at markere sig, som et vigtigt og modigt forlag, drevet af lidenskab og samfundsmæssigt/civilt engagement. "Vi forlæggere er ordenes håndværkere, det er os, som udvælger det grundmateriale, der giver støbejern til skabelsen af udkastet til en bog" hedder det i Spartacos indledende introduktion til deres forlags profil. "Med til arbejdet hører et stort ansvar: Et ansvar over for forfatteren, som deler sit hjerteblod, og også overfor læserne, som skal næres af den viden, som de med appetit kaster sig over. At udgive bøger handler om at dele en nødvendighed, et grundlæggende dybt behov for at dele tanker, følelser og i særdeleshed ideer", skriver forlæggerne videre. Og endelig giver de deres bud på, hvordan de har kunnet skabe en plads eller en vej gennem forlagsjunglen, domineret af de store forlag med de største økonomiske midler: "Et mikroforlag, et forlag fra Syd, et forlag, som har sine rødder i et økonomisk og socialt presset område, må være modigt, modigere end de andre og finde sin drivkraft igennem alt det gode, der opstår, udfordringerne til trods".

Det imponerende udbud af mellemstore og små forlag i Italien udtrykker en stærk viljekraft, og for en stor del er der tale om en gruppe af mennesker, som virkelig har noget på hjerte og noget at kæmpe for. Der synes at være en særlig samhørighed og lyst til at repræsentere mangfoldigheden, uden at mase sig frem på bekostning af andre. Ønsket om at gøre en civil og samfundsmæssig forskel ser man også i visionerne bag de mange politiske forlag, som ligeledes blomstrer op i disse år. Fælles for mange af de små forlag er, at de rent faktisk er bemærkelsesværdigt synlige i boghandlerne, endda også i kæderne i de mastodontiske indkøbscentre. Det er de måske, fordi læserne stadigvæk søger et varieret og mangfoldigt udbud og graver længere ned i udbuddet og ikke udelukkende at svælge ved bestsellerlisternes top. Det skal også nævnes, at anmelderne på både nationale og lokale dagblade er gode til at give plads til omtale og opmærksomhed omkring de mindre forlag, selvom markedet er enormt. Sidst, men ikke mindst, har jeg ofte bemærket, at man i Italien generelt er særdeles gode til at lave bogpræsentationer, hvilket synes at være en kunst i sig selv. Det gælder også i de mange frivillige organisationer, græsrodsbevægelser, menigheds- og forsamlingshuse samt i diverse kulturelle fora, også lokalt. Evnen til at lave en præsentation af værket, forfatteren og forlaget, som går uden om de typisk pæne, friserede og alt andet end overraskende arrangementer, er bemærkelsesværdigt. Det skyldes måske også, at publikum ofte er engageret og deltager livligt i debatten. Jeg husker en bogpræsentation i en forstad til Napoli, hvor en ældre herre med meget få tænder tilbage i munden, fik sagt nogle interessante ting om hans oplevelse af forfatteren – og i øvrigt ved samme lejlighed fik delt hele sin egen livshistorie.

Det er naturligvis ikke lutter lagkage at drive et forlag i Italien, og udfordringerne med presset økonomi, mainstream orientering og konkurrence fra andre medier er reel. Men hvis læserne stadig søger de anderledes læseroplevelser og formår at bevare den kritiske sans,

appetitten og nysgerrigheden på litteraturen kan man med fordel lade sig inspirere af støvlelandets lidenskab for ordets håndværk og magi.

Små forlag i Spanien

Af Viveca Tallgren

I Spanien vokser antallet af små forlag med en rivende fart, som aldrig før er set i landets forlagshistorie. I 2011 regnede man med, at der fandtes omkring 100 mikroforlag med max. 7 medarbejdere, forlag som ikke desto mindre forener både kvalitet med originalitet i deres udgivelser. Uden tvivl er mange af dem opstået som følge af den økonomiske krise og den store arbejdsløshed i Spanien, som ramte landet hårdt i 2008. Men deres situation er også prekær, medmindre der undtagelsesvis skulle åbne sig en handel med internationale markeder eller støtte fra en eller anden institution.

De selvstændige boghandlere er fyldt med bøger udgivet af modige små forlag, der gør front mod de store mastodontforlag, og mange ganske professionelt.

De hårdtarbejdende forlæggere har vist sig at være gode til at benytte sig af forskellige metoder til at komme frem på bogmarkedet. Fælles for dem alle er deres brug af de sociale netværk, især Facebook for at promovere deres bøger.

Mange af de små spanske forlag specialiserer sig i bestemte typer af bøger eller genrer. Forlaget Páginas de Espuma har eksempelvis specialiseret sig i ultrakorte noveller og kortprosa, forlaget Valdemar, som har haft stor succes, udgiver specielt gotiske fortællinger og science fiction af fortrinsvist døde forfattere, og forlaget Siloé har specialiseret sig i illuminerede manuskripter og hele indbindingsprocessen gøres i hånden.

Mange af de små forlag har set fordelene i at samarbejde og herved markedsføre sig selv gennem en synergieffekt. Samarbejdsorganet Contexto, som omfatter syv forlag med sæde i Barcelona og Madrid, har haft stor succes. De samarbejder om projekter og aktiviteter, som er vanskelige at realisere for de enkelte forlag. I 2008 blev Contexto prisbelønnet af det spanske Kulturministerium for bedste nationale forlagsarbejde.

På deres hjemmeside fandt jeg nogle inspirerende udsagn for en forlægger:

- *Vi mener, at en forlægger er en passioneret, men også en kritisk læser. En forlægger er en som "anbefaler", en passioneret læser, der ønsker at dele det, han/hun tidligere har læst.*
- *Vi ved, at den gode forlægger er ubøjelig, dvs. vedholdende, stædig og uforsonlig. Den gode forlægger er udholdende. Og har ikke travlt. Derfor udgiver han ofte det, som han ved, at han først sælger om et stykke tid, men ikke nu.*
- *Vi tror på den "unikke" bog, dvs. på det enestående ved ethvert forlagsprojekt, noget enestående som ofte går mod strømmen, men som altid følger den logik, der forener den bedst mulige forlægger med den bedst mulige læser, der begge mødes i en eneste bog: den bog, der forener dem.*

På samme hjemmeside var der også et kort over Madrids 122 selvstændige boghandlere - et tal vi her i Danmark, hvor der er en stærk koncentration omkring Arnold Busck samt Bog & Idé, næppe kan leve op til.

Spanske forlag har desuden den fordel, at der er et stort marked i Spansk Amerika, som mange af de små forlag satser på.

El día de Sant Jordi (Sankt Georgs dagen) den 23. april er udråbt til den internationale bogdag, og den ser de mange små forlag virkelig frem til, for den lægger op til bogsalg i gaden og plejer at være ganske indbringende for forlagene.

Libros del Innombrable (Bøger fra den unævnelige) ligger i byen Zaragoza i Aragonien og ejes af digteren og dramatikeren Raúl Herrero Herrero (f. 1973). Han oprettede forlaget i 1998 og driver det sammen med sin kone Esther. Han har en forkærlighed for sjældne eller anderledes forfattere og bøger som er gået ud af produktion, herunder også udenlandske værker. Han udgiver både teater, essays, poesi og prosa og har fra otte til tolv udgivelser om året. Selvom Raúl er tilhænger af den traditionelle papirbog, har han også valgt at udgive fem elektroniske bøger, heriblandt et leksikon.

Libros del Innombrable har to serier af bøger: Biblioteca Golpe de Dados (Biblioteket Terningslag) og Sarastro-samlingen. Biblioteca Golpe de dados var den første og den mest omfattende af de to serier. Navnet er inspireret af den franske poet Stéphane Mallarmés overvejelser over tilfældigheden og terningekastet.

I 2001 begyndte udgivelsen af teaterserien Colección Sarastro, hvis navn er inspireret af en person i Mozarts *Tryllefløjten*. Det blev en ny version af dramatikeren Fernando Arrabals *Automobillirkegården*, som indviede denne serie, og i 2003 modtog Fernando Arrabals *Carta de amor* (Et kærlighedsbrev) den Nationale Pris for Dramatisk Litteratur. Stykket blev en kæmpesucces, da det blev opført i Madrid, og det blev udgivet i 2002 på Libros del Innombrable.

Det var den spanske forfatter Anonio Fernández Molina (1929-2005) som inspirerede Raúl til at oprette forlaget. Molina introducerede ham også for sin gode ven, Fernando Arrabal, hvis bøger han udgiver i dag. Dette blev et vendepunkt for både Raúl og forlaget.

Jeg spurgte Raúl om hvem, der køber hans bøger:

- Det er de læsere, som vores bøger henvender sig til, dvs. ikke dem, der læser mainstream litteratur.

- Hvilken slags litteratur læser så den gængse spanier?
- Ifølge opinionsundersøgelserne er det meste noget bras.
- Hvilke bøger har du haft størst succes med at udgive?
- Genudgivelsen af klassiske værker, der ikke produceres mere og nogle essays, men jeg ved ikke hvorfor.

Raúl har også udgivet en del udenlandsk litteratur, især nordisk litteratur, som f.eks. Jörn Donners bog om Ingmar Bergman, Per Olov Enqvists *Til Fedra* og Olof Palmes *Værdien af solidaritet*.

Raúl, kan du til sidst sige, hvad der har været den største fornøjelse ved dit forlagsarbejde?

- At udgive forfattere, jeg beundrer.
- Og den største udfordring?
- At overleve.

Små forlag i Finland (Svenskfinland)

Af Viveca Tallgren

Også i mit hjemland Finland dukker de små forlag op som paddehatte. Jeg vil i det følgende kun fortælle om tendenserne i Svenskfinland dvs. det svenske mindretal i Finland, som jeg også stammer fra og kender bedst. I Finland er både finsk og svensk landets to nationalsprog. Det svenske mindretal udgør i dag kun cirka 6% af befolkningen, og af samme grund har litteraturen stor betydning for finlandssvenskerne som sproglig markør. Gennem tiden har finlandssvenskerne da også produceret ganske gode forfattere som f.eks. Edith Södergran, Hagar Olsson, Tove Jansson, Märta og Henrik Tikkanen, Kjell Westö m.fl.

I løbet af 00'erne har den finlandssvenske forlagsbranche gennemgået en række forandringer. De to store forlag Schildts og Söderström fusionerede i 2012 til Schildts & Söderström, og tre år senere opstod de to større forlag Moomin Characters og Förlaget.

Men i lighed med Danmark og andre lande er der opstået en række små forlag, af hvilke cirka halvdelen ligger i det vestlige Finland i Österbotten. I lighed med de små spanske forlag har mange af dem specialiseret sig eksempelvis i lyrik, skærgårdslitteratur, børnelitteratur, emigrantlitteratur eller litteratur om den finske borgerkrig i 1918.

I 2016 grundlagde fire kvinder, der havde mødt hinanden på et skrivekursus hos den kendte forfatterinde Monika Fagerholm, sammen med sidstnævnte forlaget Vilda Förlag. De har ikke specialiseret sig i en bestemt genre, men lægger vægt på at skabe mangfoldighed og et bredere udbud af litteratur i Svenskfinland. De vil gerne støtte forfattere i at udkomme, og som navnet antyder, har de ikke noget imod, at de indsendte manuskripter er lidt vilde.

På deres hjemmeside www.vildaforlag.fi står der bl.a.: Vilda Förlag er en anderledes måde at lave forlag på. Vi er et netværk uden kontor, uden ansatte. Vi køber de tjenester, vi har brug for: redaktører, sprogranskere m.m.

Forfatteren Carina Wolff-Brandt startede sit eget forlag og udgiver mest børnebøger af høj kvalitet, som hun selv har skrevet. Hun har udgivet ni bøger i alt og har haft stor succes. Bøgerne læses flittigt på forskellige skoler. Grunden til at Carina startede sit eget forlag var, at forlaget Söderström havde lovet at udgive hendes bog *Strandsatta – Kvinnoöden från Finska Viken till Ishavet*, men i sidste øjeblik bakkede de ud. Hun blev rasende og besluttede sig for at grundlægge sit eget forlag og udgive bogen selv. Hun tog et lån i banken til startkapital og lavede et første oplag på 4000 eksemplarer, der blev solgt på fire måneder, og i dag har bogen solgt i 15000 eksemplarer. På hendes hjemmeside www.vingpennan.com står der, at "forlagets fremgang beror på utraditionel markedsføring og gode produkter." Carina lægger stor vægt på et smukt lay out og fine illustrationer, som ved flere lejligheder har fået udmærkelser."

Eithe

Af Jan-Ivar Lindén

Eithe er et mindre forlag med sæde i Frankrig og grundlagt i 2002. Vægten ligger på billeder, skønlitteratur og humaniora, til dels også på samfundsvidenskaber. Forlaget værner specielt om forbindelserne mellem Frankrig og de nordiske lande, især Sverige og Finland. Publikationssprogene er fransk, finsk og svensk. Udgivelserne er sporadiske, men har en tematisk kontinuitet. Ligesom mange mindre forlag værner Eithe om den type litteratur og videnskab, som i dagens trængte forlagsverden let kan blive overset. Eftersom boghandlerkæderne også er blevet ensrettet på en foruroligende måde, er virksomhedsbetingelserne ofte svære, men hidtil er det alligevel lykkedes for forlaget gennem dets specielle europæisk tværkulturelle profil at opretholde et distributionsnetværk.

Eithes virksomhed blev indledt med billedbogen *Les îles de Corpo* (en slags illustreret oversættelse af et nordisk skærgårds-landskab til fransk), som trods sproget fik en stor distribution også i Norden. Samme år udkom den filosofiske klassiker *Om vanan* af Félix Ravaisson, hovedkonservator på Louvre og foregangsmand indenfor filosofisk psykologi og en af 1800-tallets

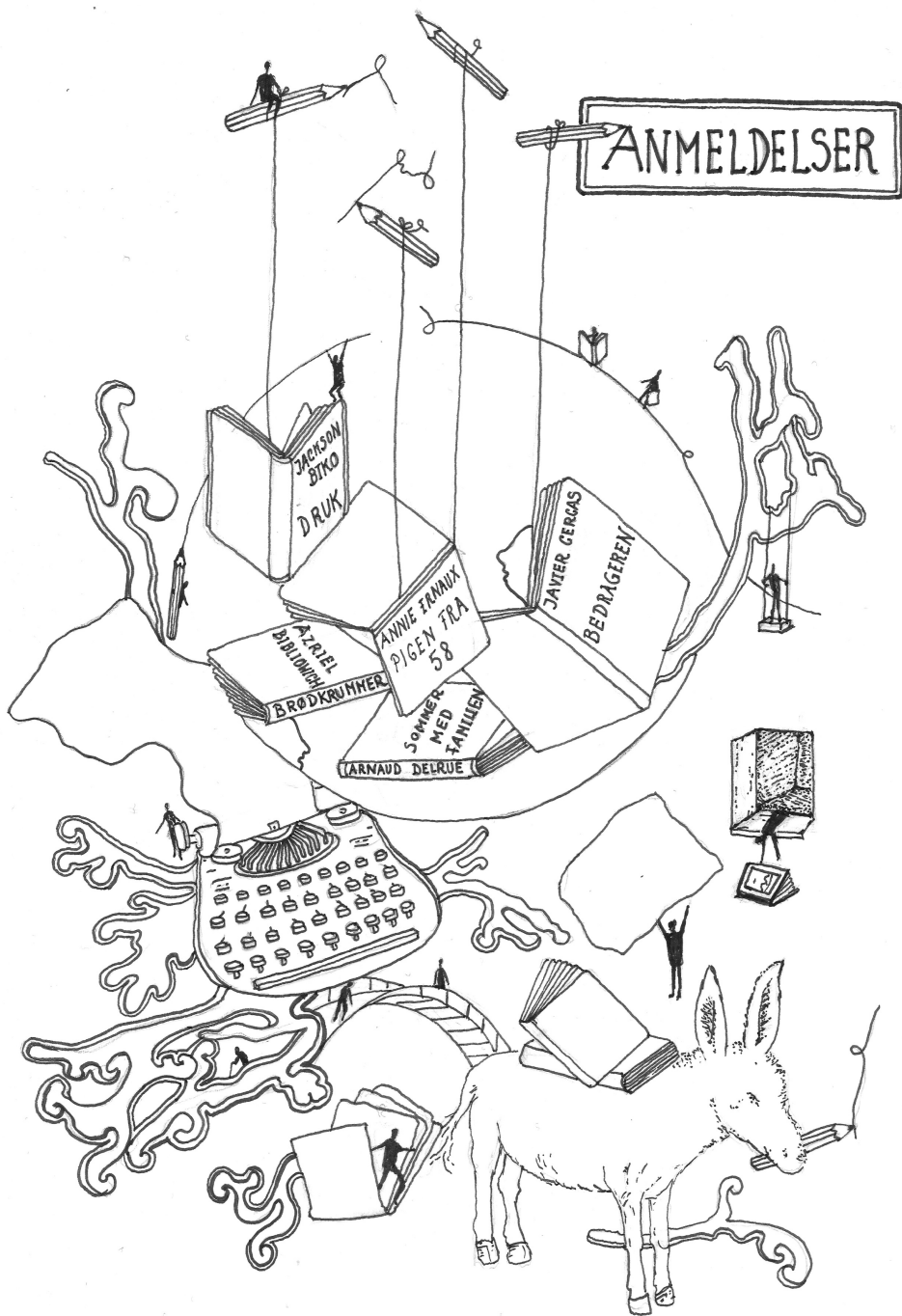
store Aristotelesforskere. Den finlandssvenske forfatter Christian Brandt udgav på Eithe sin debutroman *Månrävens palats* (som senere blev efterfulgt af flere andre romaner i en lignende udformning). Jan-Ivar Lindéns kulturfilosofiske og æstetiske betragtninger *Sinnliga frågor* fordyber sig i sanselighedens problem udgående fra den finske kulturhistoriker og æstetiker Yrjö Hirns teoretiske og essayistiske værk. Et lignende tyngdepunkt præger den nye udgave af Lars-Ivar Ringboms kunsthistoriske gennembrudsværk *Kampen om illusionen i måleriet*. Professoren fra Åbo vil for øvrigt snart blive omtalt i et andet værk om Lars-Ivar Ringboms livssyn. *Modernitet och paradiset*. Den første finske oversættelse af den mangfoldigt prisbelønnede svenske forfatterinde Mare Kandre udkom også på Eithe, i dette tilfælde hendes roman *Xavier* (i Hannimari Heinos oversættelse). Værd at nævne er også billedværket *Pierres* med malerier af den franske kunstnerinde Nadja Cohen. For tiden er Eithe engageret i et projekt med navnet *Erga*, hvis formål er at gøre kortere klassiske tekster tilgængelige på nettet på enten svensk eller finsk. I begyndelsen vil tyngdepunktet ligge på

oversættelserne fra tysk og fransk, eventuelt også oldgræsk. Filosofiske, sociologiske og historiske tekster vil få mest opmærksomhed. Forlaget kan bedst nås over internettet (www.eithe.com) og bøger kan også bestilles per mail.

Kontaktadresse: edit@eithe.com

Hjemmeside: www.eithe.com

Tlf. +33 6 80749811

Javier Cercas: Bedrageren

Anmeldelse af Ole Skov Thomassen

Temaet for dette nummer er "Forlag på kanten". Men forlag på kanten behøver ikke at beskæftige sig med forfattere på kanten, og Javier Cercas er absolut ikke en forfatter på kanten. Han er det måske i Danmark, men uden for Danmark er han en af de største nulevende forfattere. Han modtager et hav af priser, og for nyligt modtog han Premio Planeta som er den største hæder en bog kan få i den spansktalende verden. Det er verdens største litteraturpris målt i penge næst efter Nobelprisen. Han modtog prisen for sin nyeste roman, *Terra Alta*, der udkom 5. november 2019, og som nu er på vej på dansk.

Så det er en helt central forfatter, vi har med at gøre, en forfatter, der er oversat til mange sprog og som nu foreligger med 3 bøger på dansk, hvoraf *Bedrageren* er den sidste.

Bedrageren er en næsten utrolig roman, selvom den er fuldstændig sand. Cercas kalder den selv for "en roman uden fiktion - gennemsyret af fiktion". Det lyder som et paradoks, men det er det faktisk ikke. Som oftest hos Cercas handler bogen også om sin egen tilblivelse. Vi følger Cercas i hans overvejelser (også moralske), hans kvaler, hans undersøgelser, hans arbejdsproces, og naturligvis hans samtaler med personer rundt om hovedpersonen og med hovedpersonen selv, Enric Marco, der er født i Barcelona i 1921, og som stadig lever. Det er hans liv, der er gennemsyret af fiktion.

Marcos historie er næsten utrolig. Han er rundet af usle kår, han har været fange under krigen i de nazistiske koncentrationslejre, og han er på mirakuløs vis overlevet. Han har været aktiv i den Spanske Borgerkrig, og han har levet et hemmeligt liv under jorden i kamp mod Francos fascistiske styre helt til 1975, hvor Franco dør.

Efter Francos død bliver han først præsident for den største fagforening i Spanien, og siden præsident for foreningen Mauthausens Ofre som er en forening af alle de spaniere, der har været i tysk koncentrationslejr under krigen.

Marco er en særdeles begavet mand, der har ordet i sin magt. Han helliger sit liv til arbejdet i Mauthausens Ofre og skriver artikler, giver et hav af interviews til aviser, tidsskrifter og forfattere, der skriver om krigen. Og først og fremmest taler han. Han er en meget benyttet foredragsholder på skoler, gymnasier og andre læreanstalter, hvor han fortæller om rædsler i koncentrationslejrene og holder mindet om dette sorte kapitel levende. Ved en lejlighed taler han endda i det spanske parlament, og gør det på en måde, så han rører adskillige af de

tilstedeværende til tårer. Og han bliver tildelt en række udmærkelser, herunder San Jordi Korset, som er den største civile udmærkelse i Spanien.

I 2005 er der en stor mindehøjtidelighed for koncentrationslejerofrene i Mauthausen i anledning af tresåret for befrielsen. For første gang skal den spanske premierminister tale. Og som repræsentant for ofrene, skal Marco også tale. Fjorten dage før den store begivenhed afsløres det, at hele Marcos historie er én stor løgn.

Marco har aldrig været i koncentrationslejr. Alle de foredrag, interviews etc. han holder er ren fiktion, opdigtet. Men selvfølgelig ikke mere opdigtet, end at de bygger på bøger og beretninger m.m., som han har læst. Men hans liv er én stor fiktion.

Ikke desto mindre, er Marcos historie spændende læsning, selvom vi fra begyndelsen får at vide, at det hele er fiktion.

Det er selve hovedhistorien, der sådan set er interessant nok, men som på en måde kun er kernen i romanen. For historien rejser en række problemstillinger, og her fører Cercas os igennem litteraturen, filosofien og mytologien. Historien rejser mange spørgsmål. For det første det moralske. Kan Cercas tillade sig at skrive den bog, der uden tvivl vil være endnu et slag mod den mand, der med ét slag fra det ene øjeblik til det andet er blevet forvandlet fra den store helt til den store skurk og bedrager. Han er over halvfems år, så skulle man ikke lade ham leve i fred?

Et andet spørgsmål er, hvorfor Marco gør det, han gør. Her trækkes der blandt andet tråde til Cervantes og Don Quijote. Både Marco og don Quijote er mænd, der er dømt til at leve et gråt og begivenhedsløst liv. Begge når de halvtredssårsalderen og siger "nej". De vil skabe sig et grandios liv. Don Quijote som vandrende ridder og Marco som antifascistisk helt og overlevende fra koncentrationslejren, blandt andet på grund af sin styrke, sit mod og sin værdighed. Og begge skaber de på den måde en fiktion, der er langt bedre end den virkelighed, skæbnen har tiltænkt dem. Undervejs i denne beskrivelse fører Cercas os igennem en del af verdenslitteraturen, især Flaubert med *Madame Bovary*, men også forfattere som Dickens, Truman Capote og Vargas Llosa, ligesom nogle af de klassiske myter bringes i spil så som Narcissusmyten, Ikarosmyten m.fl.

Men historien rejser også en række filosofiske spørgsmål: Hvad er sandhed, og kan man fortælle sandhed med løgn som Marco gør, og som forfattere ifølge Cercas generelt gør? Og hvad er forskellen (Cercas skelner ikke mellem fiktion og løgn), men mellem den funktion løgnen har. I litteraturen fortæller forfatteren ifølge Cercas sandheden gennem løgnen. Vi ved, at det, vi læser, ikke passer, Don Quijote har aldrig levet, Lykke Per har aldrig levet, det

hele er løgn ifølge Cercas, (normalt ville man kalde det fiktion), men gennem denne løgn, som hviler på en kontrakt mellem forfatter og læser, fortælles sandheder. Så for Cercas er det meget vigtigt at præcisere løgnens væsen og løgnens funktion. Her mobiliseres de store tænkere Nietzsche, Kant, Montaigne, Voltaire m.fl.

Og så er der som sagt Cercas eget moralske dilemma. Også her mobiliseres en af vor kulturs store myter, nemlig Faust-myten. Kan man gennemføre det projekt, Cercas har sat sig for uden at sælge sin sjæl?

Det er, som det forhåbentligt fremgår, en meget spændende bog at læse. De gennemgående historier er medrivende og interessante (Marcos fiktive liv som frihedskæmper, borgerkrigskæmper, nazioffer med mere – og også hans virkelige liv, der lidt efter lidt blotlægges i bogen). Men det er også en bog, der fører os igennem metafiktion, filosofi, de store tænkere og de store forfattere.

Tilbage står så det næsten mest interessante spørgsmål, som også var det, der fik Cercas i gang med at skrive bogen. Marco optrådte alle steder, i TV, radio, aviser, bøger, tidsskrifter skoler og endda i parlamentet. Han var en superstar eller rock star, som Cercas kalder det. Hvordan kunne det gå til, at ingen anede uråd, og alle hoppede på den?

En af forklaringerne er, at det, som Marco gjorde, er det, vi mere eller mindre alle gør – individuelt eller kollektivt, nemlig at skabe den fortælling, vi kan leve med. Cercas dykker ned i selvbedraget, fortielsen, konformismen og ned i vores løgne.

Det hænger naturligvis særligt sammen med et Spanien, der gennem mange år ikke talte om Francotiden, der lå som et traume over nationen. Alle ville gerne pynte på deres historie – individuelt eller nationalt, og Marco fortalte den historie eller myte, alle gerne ville høre.

Men problemet med kollektive, nationale myter er ikke specifikt spansk. Det vil vi kunne finde i alle lande. Her i Danmark så vi det tydeligt, da Aage Trommer i 1971 skrev en disputats om jernbanesabotagen under krigen, hvor han påviste, at den ikke havde den store betydning, man tillagde den. Han lagde sig på den måde ud med den kollektive fortælling eller myte om Danmark under krigen, og til forsvaret af disputatsen mødte omkring tusinde mennesker op – også for at give deres mishag til kende.

Nationale og kollektive myter trives overalt. Det var det, Marco vidste, og derfor lykkedes hans projekt. *Bedrageren* er som sagt en bog, der fører os gennem filosofien, litteraturen, fiktionen og meget mere. Der er tankestof til lang tid. Men litteratur bliver til litteratur ved at

fortælle en god historie, og det opfylder *Bedrageren* til fulde. Man bliver grebet af fortællingen eller rettere fortællingerne. Der er til mange timers læselyst i bogen.

Javier Cercas: *Bedrageren*

Oversat af Ole Skov Thomassen

Forlaget Aurora Boreal

Pris: 350 kroner

Aldrig glemme historien

Anmeldelse af Helge Krarup

En ældre mand, Josué, er blevet bortført i Colombia; vi er i 1980ernes start, hvor bortførelser var en daglig begivenhed. Et wikipediaopslag oplyser, at mellem 1970 og 2010 blev 27.000 mennesker bortført i Colombia, kidnappet af politiske eller kriminelle grupper; løsepengene var en kæmpeforretning.

Det er tre uger siden, at Josué er blevet bortført, og familien venter og venter. Tankerne cirkler om, hvordan familiefaderen har det, hvordan han klarer det, og hvordan man skal skaffe penge til at løskøbe ham. Sønnen, Simon er kommet hjem fra New York, hvor han nu bor, for at føre forhandlingerne med kidnapperne. Problemet er, at han ikke har mulighed for at kontakte dem; det er kun dem, som kan ringe op. Og hvornår vil de ringe igen?

I denne venteposition afdækkes familiens liv. Familien er jødisk: Moderen overlevede Auschwitz, faderen overlevede de stalinistiske gulag-lejre i Sovjetunionen; de to mødtes efter krigen i en flygtningelejr og besluttede at rejse til Colombia for at opbygge et nyt liv.

Moderen er mere jødisk-ortodoks end faderen, som er mere pragmatisk, omend den jødiske historie helt tilbage fra gammeltestamentlig tid er levende for faderen. Sønnen har gennem sin opvækst overtaget og gennemlevet forældrenes traumer fra lejropholdene under krigen. Dette er ét af bogens mange temaer.

Måske som værn mod erindringen om lejrenes uhyrligheder og mod eftertidens fortrængning af ubehagelige sider af historien, har faderen opbygget et raritetskabinet. Et raritetskabinet er ifølge en leksikondefinition "som et mikrokosmos eller teater for verden og et mindemuseum". Fordelt på de enkelte rum i villaens førstesal har faderen skabt en kæmpesamling til at illustrere et naturens teater med sten, fossiler o.l. Et andet værelse er tidens teater, hvor han har udstillet historiske tidsmalere for at vise en anden, måske mere organisk tidsopfattelse end nutidens stakåndede sekundjag. I ordenes hospital vil han via ordbøger og litterære værker undersøge ordenes rod og udvikling for at komme bagom magthaveres løgne. Eldorado-salonen afdækker Latinamerikas historie og massakrering af de indfødte befolkninger og deres kultur. Erindringens teater skal holde liv i historien, som magthavere gerne vil fremstille til deres egen fordel; her findes hans Yizkor Buch, nedskrivning af de myrdede jøders og ødelagte jødiske samfunds historie. Som sidste station i raritetskabinettet ligger stilhedens salon, hvor man kan meditere uforstyrret.

Faderen, der var skuespiller som ung, har under deres opvækst indført sin søn, som er enebarn, og sin niece i raritetskabinettets verden, ofte ved at gennemspille scenerier eller skikkelser, for eksempel Noa, som han hævder at have et hår af i sin samling! Faderens holdning er, at nutiden skaber fortiden, nemlig ved undersøgelser og erindringer, der bl.a. kan afsløre løgne og magtfuldkommenhed, eller tværtimod ved fortrængninger og forvrængninger. Og man kan sige, at bogen selv udfolder en sådan undersøgelse.

Bogen har forskellige fortællerstemmer: En traditionel fortæller, samt sønnen, moderen og kusinen, men faderen mødes aldrig direkte i bogen, hans stemme mødes kun gennem erindrede samtaler. Ofte er der passager, der virker som en af personernes bevidsthedsstrøm: man føres fra den ene tankerække over i en anden, og alle tider og steder veksler mellem hinanden. Det er således en sammensat verden, læseren bevæger sig igennem. På et vist plan sammenskriver romanen europæisk og colombiansk historie, ikke kun jødisk historie. Samtidig giver den et billede af nutidens voldelige Columbia. Hvordan forhandler man med bortførere, der er herrer over den bortførtes skæbne? Hvordan klarer den indespærrede dette, han, som i dette tilfælde oplever et traumatisk fangenskab for anden gang i sit liv?

Man kan som læser godt føle sig forstemt, når faderen opruller historien helt tilbage fra gammeltestamentlig tid til nu, og man får det indtryk, at historien gentager sig: Holder det aldrig op? Blandt andet nu, da dette skrives, og man igen oplever antijødiske angreb i Danmark. Men faderens - og andres kamp - imod løgn og undertrykkelse giver et håb og en vis opmuntring. Faderens raritetskabinet er en påmindelse om klodens og menneskenes historie, som han søger at holde i live.

Romanen er dedikeret til Sara Socher, en af de utallige forsvundne colombianere, hvis skæbne inspirerede Azriel Bibliowicz til at skrive bogen. Hun var medlem af den jødiske menighed i Bogota og blev bortført og dræbt. Da bogen udkom i 2013, udtalte Bibliowicz i et interview, at han havde været syv år om at skrive romanen. Det skal siges, at han samtidig underviste på et universitet, på forfatterskole og meget andet. Men for ham var det at skrive et spørgsmål om research og grundigt arbejde. Og bogen er da også spækket med viden om verdenshistorien, naturhistorien, jødisk historie, latinamerikansk historie, samt livet i Gulag og Auschwitz. Men det bliver aldrig en tung eller pædagogisk demonstration af historiens gang, men tværtimod en meget levende fremstilling, dels gennem faderens gennemspilning for sønnen og dennes kusine i raritetskabinettets enkelte teatre, dels fordi historien indgår som en naturlig del af samtaler, tanker og hverdagslivet.

Azriel Bibliowicz (Colombia, f. 1949): *Brødkrummer*, Forlaget Aurora Boreal, 2019, oversat fra spansk af Helge Krarup efter *Migas de Pan*, 2013.

Annie Ernaux – en af Frankrigs store litterære stemmer

Anmeldelse af Wilma Lie

Med den selvbiografiske *Pigen fra '58* rammer Annie Ernaux tiden lige midt imellem to moralske epoker, den religiøse efterkrigsmoral og de mere frisindede 68-ere. Romanen beskriver en markant brydningsperiode i 1900-tallet med udløbere til vor tid. Det er en roman, som beskriver, hvordan det var for en fransk pige fra den lavere middelklasse at være ung i 50'erne og 60'erne. Hvordan skolevæsenet fungerede. Og med de Gaulle og fransk kolonipolitik som bagtæppe.

Feriekolonien i byen S i Nordfrankrig er udgangspunktet for historien, hvor hovedpersonen Annie på 18 år (i 1958) er kommet for at arbejde som pædagog for vanskeligt stillede børn i sin ferie. Selv går hun i en streng, katolsk skole, og vi hører om karaktersystemet, hvor elevernes resultater bliver offentliggjort nationalt i numerisk rækkefølge. Fordi hun er dygtig i skolen og fra en mindre bemidlet familie, bliver hun senere optaget på et seminarium for kvinder, et internat med fuld forplejning, hvor selv skoforsåling bliver betalt. Da hun siden hopper fra seminariet for at læse filosofi på universitetet, føler hun sig trykket af den herskende elitetænkning. Historien bringes videre frem til forandringerne op mod 1968.

Men *Pigen fra '58* er frem for alt en kvindehistorie, en kvindens følelshistorie med centrum i Annies omkalfatrende seksuelle debut på feriekolonien og de voldsomme følelser, den afføder. Det er beskrivelsen af det rå begær, hun føler. Himmelskræbende glæde og forelskelse, men som ikke bliver gengældt. Som kvinde "at give sig hen" bliver stillet over for mandens fordømmelse af kvinden som "giver sig hen". Følelsen af at blive kasseret, latterliggjort. "Hver dag", skriver hun, "overalt i verden er der mænd, der står i en rundkreds om en kvinde parat til at *kaste sten* mod hende". Alligevel er der drømmen om kærligheden. For den erotiske oplevelse, som ikke var romantisk i sig selv, dannede grundlag for romantiske drømme, som tændtes af kærlighedssange i radioen, som hun kunne flyde med på. Siden skammer hun sig over sit begær og de naive kærlighedsdrømme. Noget som heller ikke filosofien og Simone de Beauvoirs *Det andet køn* kunne hjælpe hende med. I den optik blev det skamfuldt at have været "et seksuelt objekt". Og kærligheden blev nedgjort ligesom lidenskaben, som blev kaldt fremmedgørende og desuden en latterlig illusion.

Romanen handler også om en skabelsesproces, om hvordan en forfatter arbejder med sit eget stof. Om grådig nysgerrighed og om evnen til at udholde smerte, den smerte som levet liv indebærer. Efter 20 selvbiografiske bøger, må Annie Ernaux indrømme over for sig selv,

at denne ungdomsperiode i hendes liv mangler fordybelse. Og som forfatter må hun, som for eksempel Suzanne Brøgger beskriver det, "rive skorper af gamle sår og kradse dem op". En smertefuld proces.

Samtidig er denne roman en fortælling om en forfatter in spe, hvordan hun først ubevidst siden bevidst arbejder og uddanner sig til at skrive. Denne fortælling perspektiveres af den aldrende forfatterinde her i vores nutid, som må tvinge sig tilbage til en smertefuld tid via fotos og breve, men allermest via erindrungen, som kan være en upålidelig kilde. For hvem var vi, den gang vi var 18 år? Hvordan var det menneske som er én selv og alligevel er eller var en helt anden? Det er en indre rejse, som kræver mod, og det har Annie Ernaux i høj grad.

Annie Ernaux (f. 1940) regnes som en af de vigtigste litterære stemmer i Frankrig. Absolut på højde med Simone de Beauvoir og Marguerite Duras. Hun har været inspirationskilde for mange unge forfattere. Af de over 20 bøger, hun har skrevet, er der tidligere udgivet to i Danmark. Det er *Pladsen* (1986) og *En kvinde* (1989). Da *Pigen fra '58* - på fransk *Mémoire de fille*, udkom i Frankrig i 2016, blev den en bestseller og er oversat til mange sprog. Romanen udkom på dansk i 2018 på Forlaget Etcetera.

Annie Ernaux: *Pigen fra '58*

Oversat af Birte Dahlgreen og Lilian Munk Rösing

Udgivet 9/11 2018 af Forlaget Etcetera

Familietragedie som krimi

Anmeldelse af Wilma Lie

Sommer med familien er Arnaud Delrués debutroman, men den bærer præg af en forfatter, som er fortrolig med de rige, franske litterære traditioner. Samtidig skriver romanen sig ind i den nutidige renæssance af den franske noir krimi sammen med bøger af forfattere som Grangé, Vargas, Lemaitre, Férey og Thilliez.

I romanen følger vi ikke en politimand eller detektiv, men Philippe, en ung mand i midten af 20'erne, som snarere vil skjule end opklare det kriminelle, der er sket. Den sommer, som romanens titel refererer til, er gået på hæld, og den unge mand er på vej fra sit hjem i Nordfrankrig til Spanien i sin onkels stationcar, mens han tøvende dedikerer sine tanker til Marie, det yngste medlem af familien.

Efter sin søster Claires død har Philippe ikke tænkt på andet end at flytte væk fra familien. Han har sagt sit job op i onklens firma og har gjort det forbi med kæresten. Men des længer væk han kommer fra hjembyen, des mere påtrængende forekommer de begivenheder, han flygter fra. Episoder fra barndom og ungdom blander sig med minder fra begravelsen af hans søster samme sommer, alt imens han farer gennem det smukt skildrede franske landskab.

Det, der begynder som en begravelse og sorgen omkring den, viser sig at gå langt dybere end selve dødsfaldet og skriver sig flere år tilbage. For hvor mange har den ustabile Claire forført og draget ind i sit komplicerede liv? Hvor stort et ansvar har familien og kredsen omkring hende for de problemer, hun er løbet ind i? Og hvem er Maries far?

Det er her, at bogen bliver langt mere end en almindelig krimi. Den handler om en familie, der er så samspilsramt, at problemerne aldrig bliver udtalt – knapt nok tænkt. Det bliver derfor læserens opgave at opklare ugeringerne indirekte via strofer fra bogens sange og litterære billeder. Den romerske Ovids historie om Actaeon, som havde set noget, han ikke burde se, og som derfor endte med at blive forfulgt af sine egne, bliver brugt som metafor flere steder i romanen.

Forfatteren, som desuden er fotograf, bruger også flere beskrivelser af fotografier som brikker i det udfordrende og spændende puslespil, romanen er. Det er billeder, som er blevet taget af familien i nutid og fortid, og som kommer til at stå som en slags beviser i opklaringen af det, der er sket.

Arnaud Delrue er født i Paris i 1981. *Sommer med familien* udkom i Frankrig i 2014 og blev meget vel modtaget af de kræsne, franske kritikere, men også af de danske, da den i 2015 udkom på Forlaget Etcetera. Nu er vi mange, der venter på hans næste roman.

Arnaud Delrue: *Sommer med familien*

Oversat af Sofie Vestergaard Jørgensen

Udgivet 26/5 2015 af Forlaget Etcetera

En afrikansk pendant til Tom Kristensens "Hærværk"

Anmeldelse af Anne Elisabeth Klint

Denne roman er skrevet af den kenyanske forfatter, klummeskribent, humorist og freelancejournalist Jackson Biko.

Biko har også sin egen blog: bikozulu.co.ke

Dette er hans første bog, og det er en page-turner.

Når man får tørret sine øjne for lattetårer, kan man se, hvor dybt tragisk romanen egentlig er.

Hvis man forventer en eksotisk tekst skrevet af en afrikaner, bliver man skuffet, kun enkelte udtryk og sætninger på swahili bibringer bogen lidt lokalkolorit, ellers er den skrevet i et univers, der gør, at man ikke helt ved, hvor man befinder sig.

Romanen kunne nemt være skrevet i et sideværelse til Tom Kristensens kontor i København, mens han skrev *Hærværk*, for den handler om hovedpersonen, Larry, der lige som Jastrau, glider ned ad alkoholismens destruktive spiral i en grum deroute.

Afsnittene er et patchwork, og man skrumpler afsted over stenede stier uden at blive træt, selvom nogle af de små historier måske havde fortjent lidt redigering. But who cares... bogen er så eminent, at man læser og læser.

Romanen foregår i nutidens Kenya, mere præcist i Nairobi.

Den består af 35 små kapitler. Larry, hovedpersonen, har et alkoholproblem. Han kommer fra middelklassen, og man skulle synes at mene, at han har alle gode kort på hånden.

Larry får et tilbud om et godt job hos Lance, en hvid chef, der får øje på ham, fordi han er en god sælger. Han sørger for at Larry bliver forfremmet, dog uden at denne bliver gladere. Han ønsker ikke at dø i et jakkesæt på øverste etage af den kontorbygning, han arbejder i.

Hans bror Jeff har haft samme problem med alkohol, men er kommet sig over det ved at tilbringe tid på en afvænningsklinik.

Larry tager på en afvænningsklinik. Det lykkes ham at blive alkoholen kvit.... men kun for en kort stund, så falder han i igen. Denne gang lykkes det ham ikke at slippe ud af rusen.

Gradvis bliver hans hang til druk større og større, og en dag påkører han en skolebus i fuldskab og er ved at forårsage pigen Malkias død.

Malkias forældre har forsøgt at få et barn i mange år, uden at det er lykkedes, så da Malkia endelig kom til verden var lykken hos forældrene stor.

Larry har de forfærdeligste samvittighedskvaler, da han får at vide, at Malkia ligger i koma. Hvordan vil det gå fremover?

Bikos beskrivelse af de kvinder, Larry kommer sammen med, fylder ikke så meget. De korte beskrivelser kan få kvinderne til at virke som de påklædningsdukker af papir, man legede med i gamle dage.

Tina er en undtagelse, men alligevel er hun så blid og sød, at man hurtigt glemmer hende.

Hun er ikke en af de stærke kvinder, man ellers har i Afrika, og som klarer tilværelsen uden mænd. Mænd er tit fraværende. Lige som Larrys far.

Nogle af kvindeskikkelserne fremstår som klynkende små væsener, der beder til himlen hele tiden uden at træde i karakter. Og bønnerne forstærkes efterhånden som historien skrider frem.

Men andre steder genkender man de handlekraftige kvinder, så som Larrys mor, der åbenbart har klaret sig uden Larrys far og har brugt pengene fra skilsmissen til at købe sig et landsted i Eldoret. Hun pakker sine kufferter og forlader Nairobi, Larry og hele tilværelsen i byen for selv at klare sig på sin gård.

Eller hende, der forlader sin voldelige samlever og smadrer hans fortænder med et tungt askebæger som afskedssalut. Tableau!

Forbavsende er Biko's beskrivelse af Malkias mors symptomer på et meget tidligt tidspunkt i graviditeten - endnu før en eventuel kvalme viser sig.

Det er bemærkelsesværdigt, at det skal være en mand, der beskriver symptomerne: Nemlig, at kvinder pludselig bliver grebet af en voldsom trang til søvn, så de er i stand til at sove hvor som helst - med ret ryg på en stol eller siddende til bords i et selskab, eller hvor som helst. Det er en tilstand, der minder om jet-lag.

Der er mange, der gerne vil hjælpe Larry.

Jeff er den aldrig svigtende og perfekte bror i jakkesæt, der forsøger at støtte Larry i dennes kamp.

Larrys far - gynækolog af profession - er den fraværende far, der dukker op som et spøgelse hist og her i romanen, men som dog også forsøger at hjælpe sin søn. Men Larry hader ham og støder ham fra sig.

Den hvide forretningsmand, Lance, ansætter og forfremmer Larry, naturligvis også med den skumle bagtanke, at Larry vil øge salgstallene i virksomheden, da han er en lovende sælger. Men Lance bliver nødt til at fyre Larry til sidst.

Finder man ud af, hvorfor Larry drikker?

Er der en grund til det? Han får jo alle de chancer, man synes, han burde tage imod.

Er han blevet svigtet? Er det fordi han ikke turde, måtte eller ville beholde det job, han egentlig bedst egnede sig til, inden han blev ansat hos Lance?

Bror Jeff støtter ham. Det samme gør hans mor, indtil hun forlader hjemmet i byen, tager ud til Eldoret og opgiver Larry.

Men Larry afviser alle, for hvis han tog imod alle tilbuddene om hjælp, ja, så kunne han jo ikke fortsætte med at drikke. For det er DET, der er hans liv.

Til sidst bliver alle patchworkstykkerne syet sammen til en slutning, man ikke lige kan gætte sig til, selvom man har siddet med sitrende sjæl gennem de sidste kapitler og har prøvet, for Malkia ligger stadig i koma.

Og alt kan ske i Afrika.

Jackson Biko: *Druk*

Oversat fra engelsk af Sara Høyrup

Oversættelsen er støttet af **STATENS KUNSTFOND**.

Udgivet 2019 af forlaget Apuleius' Æsel

